

Anna Katola

Uniwersytet Szczeciński

WPŁYW WYKORZYSTANIA FUNDUSZY UNIJNYCH NA WZROST KONKURENCYJNOŚCI GMIN

STRESZCZENIE

W artykule przedstawiono wpływ wykorzystania funduszy unijnych na konkurencyjność gmin. Aby osiągnąć cel, dokonano analizy literatury przedmiotu, danych z Banku Danych Lokalnych i Głównego Urzędu Statystycznego, danych z Urzędu Marszałkowskiego w zakresie wykorzystania funduszy unijnych w latach 2004–2006, oraz użyto części szerszych badań obejmujących efekty wykorzystania funduszy unijnych na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w regionie zachodniopomorskim. Analizy wykazały, że bez wątpienia, realizacja inwestycji infrastrukturalnych na podstawie zewnętrznych źródeł finansowania, w tym funduszy strukturalnych UE, ma zasadnicze znaczenie dla konkurencyjności gmin. Gminy wykorzystują fundusze unijne do rozwoju lokalnej infrastruktury, w tym budowę dróg, kanalizacji, wodociągów lub obiektów użyteczności publicznej, takich jak: obiektów sportowe, kulturalne, rekreacyjne, świetlice i place zabaw. Gminy realizowały najczęściej projekty infrastrukturalne, traktując je jako priorytetowe i mające największe znaczenie dla ich wszechstronnego rozwoju. Co więcej, wykorzystują one pozyskane środki na rozwój „twardych” technicznych inwestycji infrastrukturalnych oraz „miękkich” związanych z kulturą, turystyką czy sportem. Wykorzystane w ten sposób środki finansowe podnoszą standard życia i pracy mieszkańców, zwiększają atrakcyjność turystyczną i inwestycyjną obszaru, wpływają na utrzymanie wartości krajobrazowych i przyrodniczych, zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturowych, rozwój tożsamości społeczności oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój, fundusze unijne, rozwój lokalny

Wprowadzenie

Polityka regionalna Unii Europejskiej opiera się na wspomaganiu potencjału gospodarczego regionów poprzez wyrównywanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru Wspólnoty Europejskiej. Realizację tak postawionego celu umożliwia kierowanie ze wspólnego budżetu UE finansowego wsparcia do regionów, w tym do mikroregionów, w których warunki życia oceniane za pomocą różnorodnych wskaźników odbiegają negatywnie od średniego poziomu całej UE. W Polsce problem zmniejszenia różnic w rozwoju i poziomie życia pomiędzy mikroregionami dotyczy również wyrównywania dysproporcji rozwojowych na obszarach miejskich i wiejskich.

Jednym ze sposobów zwiększania szans rozwojowych mikroregionów, jakimi są gminy na obszarach wiejskich, jest poprawa ich konkurencyjności. Najważniejszymi instrumentami finansowymi polityki regionalnej UE, wpływającymi na wzrost konkurencyjności gmin, są fundusze unijne. Z tego względu celem artykułu jest przedstawienie wpływu funduszy unijnych na wzrost konkurencyjności gmin. W artykule omówiono:

- pojęcie konkurencyjności regionów,
- wykorzystanie funduszy unijnych na rozwój gmin na obszarach wiejskich,
- związek między wykorzystaniem funduszy unijnych a wzrostem konkurencyjności gmin.

Konkurencyjność regionów

Konkurencyjność to jedno z najważniejszych zagadnień wiążących się z rozwojem regionalnym i lokalnym. Niemniej jednak ze względu na dużą i zróżnicowaną liczbę czynników branych pod uwagę w procesie konkurencyjności pojęcie to nie jest jednoznacznie zdefiniowane. W ogólnym znaczeniu konkurencyjność to osiągnięcie lepszych wyników w zakresie wzrostu gospodarczego i poziomu dobrobytu społecznego od innych lokalizacji. Konkurencyjność to także zdolność regionu do

konkurowania na rynkach, których region ten jest członkiem, przy jednoczesnej poprawie standardów życia społeczeństwa¹.

Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007–2013 określa konkurencyjność regionów jako:

[...] zespół cech decydujących o atrakcyjności regionu z punktu widzenia lokowania inwestycji lub jako miejsce zamieszkania. Może to być wyraz przewagi technologicznej lub niższych cen produktów i usług wytwarzanych w regionie w porównaniu z innymi regionami².

Danuta Stawasz definiuje konkurencyjność regionów jako:

[...] przewagę nad innymi regionami będącą wypadkową atrakcyjności oferty usługowej kierowanej do obecnych i potencjalnych użytkowników regionu, którymi są mieszkańcy, firmy, inwestorzy, goście. Jej źródłem jest nowoczesna infrastruktura materialna, instytucjonalna i intelektualna regionu. Konkurencyjność wynika z atutów, czyli najważniejszych silnych stron regionu, których źródło tkwi m.in. w systemie edukacyjnym, strukturze gospodarczej i infrastrukturze³.

Jacek Szlachta uważa natomiast, że „[...] dla konkurencyjności regionów podstawowe znaczenie mają zasoby społeczne regionu określające jakość kapitału ludzkiego”⁴. Ponadto wśród definicji konkurencyjności regionu na uwagę zasługuje propozycja Tadeusza Markowskiego, zdaniem którego:

[...] region konkurencyjny to taki, w którym poziom wiedzy ludzkiej rozumiany jako zdolność do wyprzedzania potrzeb i odkrywania nowej kombinacji

¹ Por. A.L. Alarcon, *Regional Competitiveness: the Need for coordination between public and private action*, w: *Emerging Markets. Social, Political and Economic Challenges*, ed. by S. Rudolf, Lodz University Press, Łódź 2004.

² *Narodowy Plan Rozwoju 2007–2013*, Warszawa 2005, s. 210. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 6.09.2005 r., po wprowadzonych zmianach.

³ D. Stawasz, *Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania rozwoju regionu – teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2004, s. 203.

⁴ Por. J. Szlachta, *Główne problemy polityki rozwoju regionalnego Polski na przełomie XX i XXI wieku*, w: *Strategiczne wyzwania dla polityki rozwoju regionalnego Polski*, Wydawnictwo Friedrich Ebert Stiftung, Warszawa 1996.

zastosowania istniejących lub nowych zasobów rzeczowych, pozwala na wytworzenie strukturalnej przewagi i skomercjalizowania wytworów regionu⁵.

Konkurencyjność to także umiejętność adaptowania pozytywnych trendów pojawiających się w otoczeniu, kreujących korzyści wewnętrzne i zewnętrzne (rozwój przedsiębiorczości, kreowanie wzrostu regionalnego)⁶. Jest to zdolność do przyciągania kapitału i środków pomocowych oraz do zatrzymania w regionie posiadanych czynników produkcji. To możliwość osiągnięcia trwałej, wysokiej jakości życia oraz wysokiego wskaźnika zatrudnienia.

Co więcej, konkurencyjność regionu wiąże się z konkurencyjnością układów przestrzennych, za które uznano najefektywniejsze wykorzystanie istniejących zasobów i innowacji w planowaniu oraz realizacji kierunków rozwoju ujętych w strategiach i planach zagospodarowania przestrzennego danej jednostki terytorialnej, zmierzających do przyciągnięcia nowego kapitału⁷.

Konkurencyjność regionów, a w rezultacie ich potencjał dla wzrostu ekonomicznego, jest zdeterminowana przez szereg czynników, przede wszystkim przez wyposażenie w infrastrukturę (np. techniczną, społeczną i ochrony środowiska), jakość kapitału społecznego oraz potencjał do innowacji, który obejmuje zasoby przeznaczone na sektor badawczo-rozwojowy (B + R) i efektywność ich wykorzystania. Jest to zatem wypadkowa oddziaływania różnych czynników i stymulatorów, których działanie ma charakter synergiczny i kompleksowy oraz wywołuje skutki we wszystkich sferach funkcjonowania obszaru. Region konkurencyjny charakteryzuje się następującymi cechami⁸:

- generuje wysoki poziom zatrudnienia,
- umożliwia wzrost poziomu wydajności pracy,
- tworzy trwały wzrost poziomu życia i warunków bytowych społeczności re-

⁵ Por. T. Markowski, *Wspieranie wzrostu konkurencyjności w polityce rozwoju regionalnego*, w: *Strategiczne wyzwania...*, op.cit.

⁶ B. Filipiak, M. Kogut, A. Szewczuk, M. Ziolo, *Rozwój lokalny i regionalny. Uwarunkowania, finanse procedury*, Fundacja na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005, s. 264.

⁷ E. Wysocka, *Teoretyczne podstawy konkurencyjności w planowaniu przestrzennym*, IGPiK, Warszawa 2001, s. 18.

⁸ Z. Przygocki, *Procesy terytorializacji przedsiębiorstw – poszukiwanie zasobów specyficznych w regionie łódzkim*, w: *Przedsiębiorczy i konkurencyjny region w teorii i polityce rozwoju regionalnego*, red. A. Klasik, Biuletyn KPZK nr 218, Warszawa 2005, s. 174.

gionu,

- umożliwi osiągnięcie sukcesu w rywalizacji gospodarczej,
- przystosowuje się do zmieniających się warunków otoczenia,
- absorbuje i generuje innowacje,
- tworzy i wykorzystuje zasobowy strategiczne.

Zgodnie z Ustawą o samorządzie wojewódzkim „podnoszenie konkurencyjności i innowacyjności województwa”⁹ jest jednym z pięciu celów działań strategicznych samorządu regionalnego. Niemniej jednak cel taki powinien przyświecać działaniom samorządów nie tylko na poziomie regionalnym, ale także na poziomie lokalnym. Według Andrzeja Klasika sprostanie temu wyzwaniu wymaga od samorządów odpowiedzi na trzy podstawowe pytania¹⁰:

- czym skutecznie konkurować – czyli, z którymi zasobami i produktami samorząd na rynku krajowym i zagranicznym jest w stanie osiągnąć najwyższą jakość;
- o co lub o kogo konkurować – o inwestycje krajowe i zagraniczne, zewnętrzną pomoc finansową;
- jakie narzędzia stosować – jakość zasobów ludzkich, jakość infrastruktury technicznej i społecznej, środowiska przyrodniczego.

Można zatem stwierdzić, że wzrost konkurencyjności regionów i jednostek lokalnych wynika z szeregu czynników, których poziom realizacji może być mierzony za pomocą odpowiednich wskaźników. Czynniki te należą zarówno do sfery gospodarczej, społecznej, jak i ekologicznej.

Jednym z czynników konkurencyjności regionu jest umiejętność korzystania z funduszy strukturalnych UE, traktowanych jako bodziec i szansa dla wszystkich uczestników zaangażowanych w rozwój regionalny¹¹. Pozyskane fundusze unijne mogą być bowiem przeznaczone na rozwój pozostałych sfer życia danej jednostki samorządowej.

⁹ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, DzU 1998, nr 91, poz. 576, art. 11, ust. 1, pkt 3.

¹⁰ A. Klasik, *Analiza konkurencyjności i strategii konkurencyjne miast*, w: *Konkurencyjność miast i regionów Polski południowo-zachodniej*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, nr 821, Wrocław 1999, s. 23.

¹¹ D. Mouqué, *Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and Development of the Regions of the European Union*, Komisja Unii Europejskiej, Bruksela–Luksemburg 1999, s. 5.

Wykorzystanie funduszy unijnych na wzrost konkurencyjności gmin

Możliwość poprawy konkurencyjności regionów i jednostek lokalnych jest wypadkową ich wewnętrznych zdolności oraz potencjału endogenicznego rozwoju. Region i jednostka lokalna powinny „[...] opierać swój rozwój na całości waloryzowanego potencjału ludzkiego, innowacyjnego, ekologicznego, infrastrukturalnego, finansowego i instytucjonalnego”¹². Szczególnie istotne dla wzrostu konkurencyjności jednostek samorządowych są wysokie kwalifikacje ludzi, nowoczesna infrastruktura oraz wartości niematerialne, czyli wiedza i badania, nowe kwalifikacje i umiejętności, zdolności przywódcze i inicjatywy lokalne.

Występowanie w danym miejscu konkretnego czynnika rozwoju lokalnego wcale nie musi jednak oznaczać autentycznego rozwoju i poprawy konkurencyjności. Stanowi jedynie zasób świadczący o potencjale rozwojowym danej jednostki. Czynniki takie należy zatem zauważyć, poznać, ocenić jego wartość użytkową, pozyskać oraz odpowiednio wykorzystać¹³. Dość często jednak podstawową przeszkodą uniemożliwiającą wykorzystanie danego czynnika jest niedostatek środków finansowych. Z tego względu jednym z istotniejszych czynników egzogenicznych, umożliwiających wzrost konkurencyjności samorządowych jednostek regionalnych i lokalnych, są fundusze unijne, z których Polska może korzystać w określonym zakresie.

W gminach zlokalizowanych na obszarach wiejskich dodatkowe zewnętrzne środki finansowe mogą wywołać znaczne efekty mnożnikowe, jeśli wpłyną na wielofunkcyjny rozwój takich obszarów. Środki te powinny być lokowane przede wszystkim w szeroko rozumianą infrastrukturę, a więc urzędnia publiczne umożliwiające rozwój gospodarczy i społeczny oraz ochronę środowiska¹⁴.

Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna, społeczna i ochrony środowiska stanowi bowiem jedną z najpoważniejszych barier wzrostu konkurencyjności gmin na

¹² B. Filipiak, M. Kogut, A. Szewczyk, M. Ziolo, *Rozwój lokalny i regionalny...*, op.cit., s. 30.

¹³ J. Parysek, *Rola samorządu terytorialnego w rozwoju lokalnym*, w: *Rozwój lokalny: Zagospodarowanie przestrzenne i nisze atrakcyjności gospodarczej*, red. J. Paryska, Studia KPZK PAN, t. CIV, Warszawa 1995, s. 120.

¹⁴ G. Adamczyk-Łojewska, A. Bujarkiewicz, S. Łojewski, *Analiza ekonomiczno-przestrzenna i delimitacja obszarów wiejskich rozwijających się i opóźnionych w rozwoju w Polsce*, „Woda – Środowisko – Obszary Wiejskie” 2006, t. 6, z. 1 (16), s. 29; D. Kołodziejczyk, *Spoleczne aspekty gospodarowania na obszarach problemowych*, w: *Regionalne uwarunkowania ekonomicznego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich*, t. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2003, s. 72–79.

obszarach wiejskich. Niski poziom infrastruktury prowadzi do obniżenia standardu życia oraz powoduje, że obszary te nie są interesującym miejscem do zamieszkania i inwestowania. Infrastruktura jest podstawą każdej działalności gospodarczej, gdyż wyznacza formę, rozmiar i zasięg oddziaływania¹⁵. Odpowiedni poziom wyposażenia terenu w infrastrukturę jest niezbędnym warunkiem aktywizacji gospodarczej. Poprawa konkurencyjności gmin na obszarach wiejskich wymaga zatem większego nasycenia obszarów wiejskich infrastrukturą, ponieważ z jednej strony stwarza to podstawy do zainteresowania inwestorów danym terenem¹⁶, a z drugiej – zwiększa jakość życia mieszkańców na danym obszarze.

Przeprowadzone analizy wielokrotnie potwierdziły istnienie związku między poziomem wyposażenia gminy w infrastrukturę¹⁷ a np. kierunkiem i dynamiką zmian zaludnienia, jakością struktury demograficznej mieszkańców, stopniem rozwoju indywidualnej przedsiębiorczości czy strukturą zatrudnienia. Rozwinięta infrastruktura sprawia, że gmina stanowi bardzo atrakcyjne miejsce zamieszkania i lokalizacji gospodarczej. Obszary wiejskie o niskim stopniu wyposażenia infrastrukturalnego pokrywają się w większości z obszarami depopulacyjnymi. Gminy zaniedbane infrastrukturalnie cechują się najwyższym odsetkiem osób zatrudnionych w rolnictwie, a najniższym w pozarolniczych działach gospodarki¹⁸.

W ramach perspektywy finansowej Polska otrzymała 12,8 mld EUR z budżetu WE 2004–2006¹⁹. Z perspektywy UE wszystkie regiony w Polsce były obciążone

¹⁵ I.M. Pomianek, *Infrastrukturalne uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości w gminach wiejskich województwa warmińsko-mazurskiego*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 2005, t. VII, z. 4, s. 358.

¹⁶ K. Duczowska-Małysz, *Rolnictwo, wieś, państwo. Wokół interwencji państwa w sferę wsi i rolnictwa*, PWN, Warszawa 1998, s. 79–81; M. Zarębski, *Bariery i możliwości wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich (na przykładzie regionu konińskiego)*, UMK, Toruń 2002, s. 98–107, 162–171.

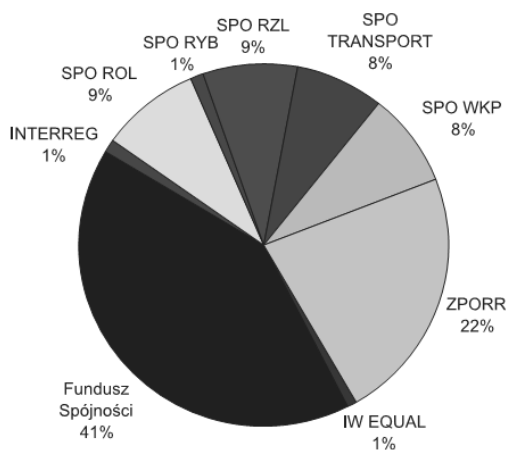
¹⁷ *Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich. W stronę wsi wielofunkcyjnej*, red. K. Duczowska-Małysz, IRWiR PAN, Warszawa 1993; *Spoleczno-ekonomiczne uwarunkowania i możliwości wielofunkcyjnego rozwoju wsi w Polsce*, red. A. Rosner, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 1997; B. Pięćek, *Zróżnicowanie obszarów wiejskich pod względem poziomu rozwoju infrastruktury*, Wydawnictwo IRWiR PAN, Warszawa 1999.

¹⁸ B. Pięćek, *Wpływ infrastruktury na warunki życia ludności wiejskiej i procesy demograficzne*, w: *Wieś i rolnictwo na przełomie wieków*, red. I. Bukraby-Rylska, A. Rosner, IRWiR PAN, Warszawa 2001, s. 133–134.

¹⁹ Perspektywa 2004–2006 jest pierwszym okresem programowania, w którym Komisja Europejska zastosowała zasadę $n + 2$. Z tego względu koniec okresu rozliczeniowego z funduszy unijnych 2004–2006 przypadł na 31 grudnia 2008 r.

zaległościami rozwojowymi i wymagały wsparcia. W okresie tym pomoc strukturalna z UE była realizowana za pośrednictwem czterech funduszy strukturalnych, współfinansujących siedem programów operacyjnych, i dwóch Inicjatyw Wspólnotowych (EQUAL, INTERREG), a także za pośrednictwem Funduszu Spójności, który wspierał największe projekty w dziedzinie środowiska oraz transportu. Według stanu na koniec 2006 r. podpisano umowy na realizację ponad 73 tys. projektów na łączną kwotę dofinansowania przekraczającą 50 mld PLN. Najwięcej projektów przewidziano na projekty związane z rozwojem zasobów ludzkich, ale największe środki zakontraktowano w ramach Funduszu Spójności oraz Zintegrowanego Programu Rozwoju Regionalnego (rysunek 1).

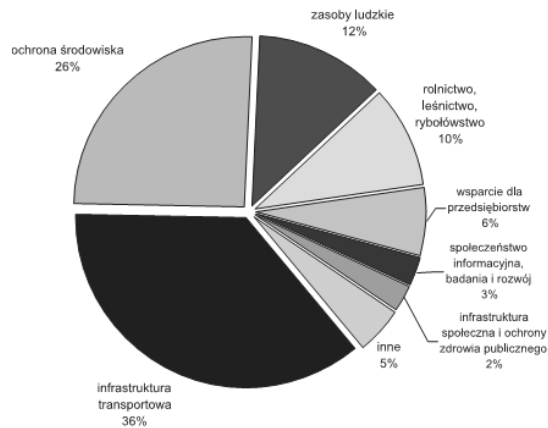
Rysunek 1. Struktura udzielonego dofinansowania z UE według programów operacyjnych, inicjatyw, Funduszu Spójności

Źródło: *Raport o rozwoju i polityce regionalnej*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Koordynacji Programów Regionalnych, Warszawa 2007, s. 124.

Pozyskane środki były przede wszystkim wykorzystywane na rozwój infrastruktury transportowej, ochronę środowiska, zasoby ludzkie, rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo, wsparcie dla przedsiębiorstw, społeczeństwa informacyjnego, badania i rozwój, infrastrukturę społeczną i ochronę zdrowia publicznego (rysunek 2).

Rysunek 2. Struktura udzielonego dofinansowania z UE według grup interwencji

Źródło: *Raport o rozwoju i polityce regionalnej...*, op.cit., s. 124.

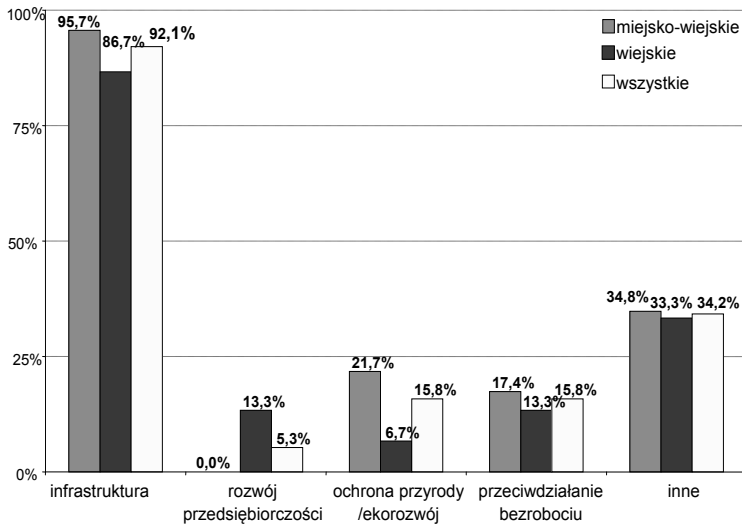
W województwie zachodniopomorskim gminy wiejskie i miejsko-wiejskie pozyskane środki przeznaczyły przede wszystkim na rozbudowę infrastruktury. Gminy miejsko-wiejskie przekazały na ten cel aż 96,7% pozyskanych środków, natomiast gminy wiejskie – 86,7%. W gminach miejsko-wiejskich drugim najbardziej popularnym celem wykorzystania funduszy unijnych była ochrona przyrody i ekorozwój (21,7% środków), natomiast w gminach wiejskich na przeciwdziałanie bezrobociu i rozwój przedsiębiorczości wydano po 13,3% środków unijnych. Interesujący jest fakt, że gminy wiejskie nie pozyskały żadnych środków na rozwój przedsiębiorczości²⁰ (rysunek 3).

Wynika zatem z tego wyraźnie, że gminy najczęściej realizowały projekty infrastrukturalne, traktując je jako priorytetowe i mające największe znaczenie dla ich wszechstronnego rozwoju. Inwestycje w infrastrukturę postrzegane są przez władze samorządowe jako potencjalna droga do przyszłości, bez dostępu do niej podążanie „do przodu” jest obecnie niemożliwe. Rozwój infrastruktury to z jednej strony poprawa jakości życia mieszkańców, z drugiej zaś zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej, a tym samym możliwość wzrostu wpływów do budżetu gminy i w konse-

²⁰ Wykorzystano fragment szerszych badań przeprowadzonych przez autorkę, dotyczących wdrażania „zrównoważonego rozwoju na obszarach wiejskich w regionie”. Badania zostały przeprowadzone w 2009 r. i obejmowały swym zasięgiem 103 gminy wiejskie i miejsko-wiejskie województwa zachodniopomorskiego, do których zostały rozesłane ankiety. Zwrot ankiet był na poziomie 45%.

kwencji większa jej samodzielność finansowa, a także potencjalnie szerszy zakres inwestycji możliwych do realizacji w przyszłości

Rysunek 3. Cele wykorzystania funduszy strukturalnych w okresie programowania na lata 2000–2006, z podziałem na typ gminy [N=38]

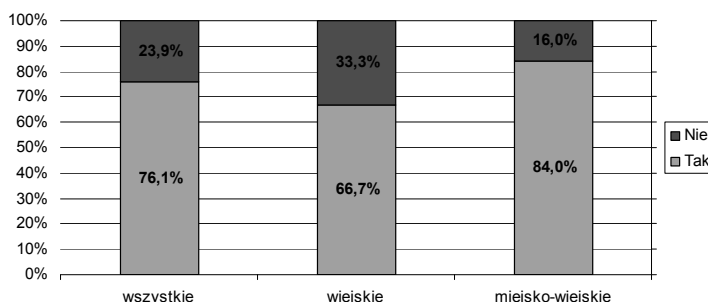
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Niewątpliwie zatem należy się zgodzić z tym, że interwencje funduszy unijnych w pośredni sposób wpływają na wzrost konkurencyjności gmin. W szczególności przejawia się to w poprawie stanu lokalnej infrastruktury społecznej, technicznej i środowiskowej, których niski poziom stanowi poważną barierę w pozyskaniu inwestorów. Niemniej jednak należy podkreślić, że rozwój infrastruktury na danym obszarze jest warunkiem koniecznym dla wzrostu konkurencyjności, nie jest natomiast warunkiem wystarczającym. Oprócz przygotowania terenu inwestycyjnego gminy powinny także prowadzić aktywną politykę pozyskiwania nowych inwestorów. Wydaje się, że działanie takie nie jest jeszcze właściwie doceniane przez wiele gmin. Fakt ten jest szczególnie istotny z perspektywy zapewnienia trwałego i zrównoważonego wpływu funduszy unijnych na wzrost konkurencyjności gmin.

Analiza aktywności gmin wiejskich i miejsko-wiejskich w województwie zachodniopomorskim w zakresie pozyskiwania inwestorów pozwala stwierdzić, że część gmin – dotyczy to zwłaszcza gmin wiejskich – nie prowadzi aktywnej polityki

pozyskiwania inwestorów (33% analizowanych gmin). W gminach miejsko-wiejskich odsetek gmin pasywnych jest w tym zakresie znacznie niższy – tylko 16% gmin stwierdziło, że nie prowadzi aktywnych działań skierowanych na pozyskiwanie inwestorów (rysunek 4).

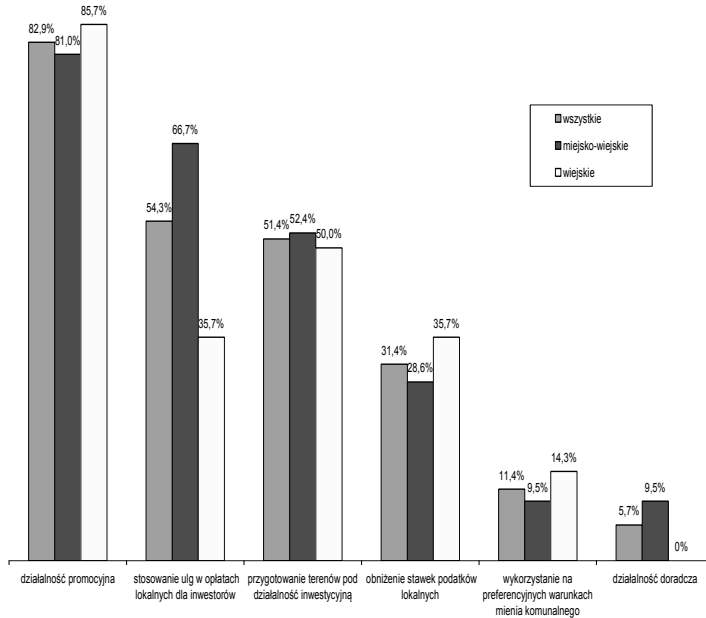
Rysunek 4. Rozkład odpowiedzi na pytanie dotyczące działań w celu pozyskania inwestorów w gminie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Do najczęstszych sposobów pozyskiwania inwestorów w gminach należy działalność promocyjna – aż 81% analizowanych gmin miejsko-wiejskich i 85,7% gmin wiejskich województwa zachodniopomorskiego prowadzi taką działalność. Kolejnym najczęściej prowadzonym działaniem mającym na celu pozyskanie inwestorów jest w gminach miejsko-wiejskich stosowanie ulg w opłatach lokalnych dla inwestorów (66,7% analizowanych gmin), a w gminach wiejskich – przygotowanie terenów pod działalność inwestycyjną (50% analizowanych gmin). Najrzadziej stosowane są działalność doradcza i wykorzystanie mienia komunalnego na preferencyjnych warunkach (rysunek 5).

Rysunek 5. Sposoby pozyskiwania inwestorów w gminie (wartości nie sumują się do 100% – respondenci mogli zaznaczyć do 3 odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Wzrost konkurencyjności gminy to jednak nie tylko rozwój infrastruktury technicznej w celu pozyskania nowych inwestorów, ale także rozwój infrastruktury społecznej i środowiskowej. Rozwój infrastruktury społecznej tworzy bowiem podstawy dla rozwoju zróżnicowanych funkcji społecznych.

Świadomość znaczenia tych inwestycji widoczna jest także wśród samorządów gmin wiejskich i miejsko-wiejskich województwa zachodniopomorskiego w procesie wykorzystania funduszy unijnych. Środki finansowe pozyskane z *Sektorowego Programu Operacyjnego Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich*, działania 2.3. *Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego*, gminy przeznaczyły m.in. na: budowę, adaptację lub remont oraz wyposażanie obiektów publicznych pełniących funkcje kulturalne; urządzenie terenów zielonych, parków i innych miejsc wypoczynku, placów zabaw, budowę elementów małej infrastruktury turystycznej oraz rekreacyjnej, w tym systemów informacji wizualnej (tabela 1).

Tabela 1. Efekty rzeczowe wdrażania *Sektorowego Programu Operacyjnego Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich*, działania 2.3. *Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego* – stan na zakończenie realizacji działania, województwo zachodniopomorskie

Typ główny inwestycji	Efekt rzeczowy projektu	Liczba / ilość
Odnowa wsi	Liczba wybudowanych lub przebudowanych (w połączeniu z remontem) elementów małej infrastruktury turystycznej oraz rekreacyjnej w tym systemów informacji wizualnej	26 szt.
	Zagospodarowane zbiorniki i ciekły wodne w obrębie miejscowości	5 szt.
	Zbudowane, odnowione i urządzone ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne	10 km
	Zbudowane, odnowione i urządzone obiekty sportowe	35 szt.
	Ukształtowane centra wsi poprzez odnowienie lub budowę placów, parkingów, chodników, oświetlenia ulicznego itp.	11 szt.
	Urządzone tereny zielone, parki i inne miejsca wypoczynku, place zabaw	156 szt.
Ochrona/zachowanie dziedzictwa kulturowego	Zrewitalizowane lub adaptowane obiekty zabytkowe używane na cele publiczne	1 szt.
	Liczba wspartych przedsięwzięć związanych z kultywowaniem tradycji społeczności lokalnych	2 szt.
Rozwój instytucji kultury	Zbudowane, adaptowane lub wyremontowane (w połączeniu z modernizacją) oraz wyposażone obiekty publiczne pełniące funkcje kulturalne, w tym:	114 szt.
	świątlice	95 szt.
	domy kultury	5 szt.
	inne obiekty pełniące funkcje kulturalne	14 szt.

Źródło: Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, Punkt informacyjny *Sektorowego Programu Operacyjnego Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich*.

Wszystkie inwestycje w infrastrukturę społeczną tworzą materialną bazę, stanowiącą potencjalny fundament dla rozwoju kapitału społecznego gmin, a w perspektywie długoterminowej mogą wyraźnie wesprzeć rozwój społeczno-ekonomiczny tych obszarów oraz wpłynąć na ich wzrost konkurencyjności.

Podsumowanie

Wzrost konkurencyjności gminy to wzrost jej zdolności do osiągnięcia lepszych wyników w zakresie wzrostu gospodarczego i poziomu dobrobytu społecznego od innych lokalizacji. Wstąpienie Polski do UE umożliwiło gminom dostęp i możliwość skorzystania z funduszy unijnych, które stanowią ważny element wspomagający wzrost gospodarczy, pomagają uruchomić potencjał gospodarczy, tworzą impuls do zrównoważonego rozwoju.

Przeprowadzona w artykule analiza dotycząca doświadczeń z pierwszego okresu wdrażania programów i projektów współfinansowanych ze środków strukturalnych UE przez gminy wiejskie i miejsko-wiejskie województwa zachodniopomorskiego pozwala stwierdzić, że pozyskane środki gminy przeznaczyły głównie na rozwój infrastruktury lokalnej, w tym budowę dróg, kanalizacji, wodociągów czy obiektów użyteczności publicznej, tj. obiektów sportowych, kulturalnych, rekreacyjnych, świetlic i placów zabaw. Gminy realizowały najczęściej projekty infrastrukturalne, traktując je jako priorytetowe i mające największe znaczenie dla ich wszechstronnego rozwoju.

Realizacja inwestycji infrastrukturalnych na podstawie zewnętrznych źródeł finansowania, w tym funduszy strukturalnych UE, ma niewątpliwie istotne znaczenie dla wzrostu konkurencyjności gmin. Odpowiednio ukształtowane infrastruktury gospodarcza, społeczna i środowiskowa, poprzez pełnione przez siebie role, oddziałują na warunki bytowe ludności. Poziom infrastruktury determinuje sytuację życiową i produkcyjną mieszkańców lokalnej społeczności, a tym samym jest jednym z najważniejszych elementów wpływających na poziom życia i warunki pracy ludności wiejskiej. Podwyższenie jakości życia mieszkańców wsi jest jednym z celów zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich.

Analiza wykazała, że gminy wykorzystują pozyskane środki zarówno na rozwój „twardych” technicznych inwestycji infrastrukturalnych oraz „miękkich” związanych z kulturą, turystyką czy sportem. Wykorzystane w ten sposób środki finansowe podnoszą standard życia i pracy swoich mieszkańców, zwiększają atrakcyjność turystyczną i inwestycyjną obszaru, wpływają na utrzymanie wartości krajobrazowych i przyrodniczych, zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturowych, rozwój tożsamości społeczności oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego.

Znaczenie infrastruktury w procesie wzrostu konkurencyjności gmin wynika z faktu, że stanowi ona podstawę wszelkiej działalności gospodarczej, warunkując jej zakres, strukturę i przestrzenne rozmieszczenie. W tym kontekście poziom rozwoju infrastruktury decydować może o atrakcyjności danego regionu, gminy, wsi, a więc stanowić o szansach lub barierach jej dalszego rozwoju.

Należy jednocześnie stwierdzić, że rozwój infrastruktury w gminie nie jest warunkiem wystarczającym do wzrostu jej konkurencyjności względem innych gmin. Oprócz przygotowania terenu inwestycyjnego gminy powinny także prowadzić aktywną politykę pozyskiwania nowych inwestorów. Niepokojący wydaje się fakt, że część gmin w ogóle nie prowadzi aktywnej polityki pozyskiwania inwestorów. Natomiast w większości gmin podstawową formą zachęcenia do inwestowania jest działalność promocyjna.

Literatura

- Adameczyk-Łojewska G., Bujarkiewicz A., Łojewski S., *Analiza ekonomiczno-przestrzenna i delimitacja obszarów wiejskich rozwijających się i opóźnionych w rozwoju w Polsce*, „Woda – Środowisko – Obszary Wiejskie” 2006, t. 6, z. 1 (16).
- Alarcon A.L., *Regional Competitiveness: the Need for coordination between public and private action*, w: *Emerging Markets. Social, Political and Economic Challenges*, red. S. Rudolf, Lodz University Press, Łódź 2004.
- B. Pięcek, *Zróżnicowanie obszarów wiejskich pod względem poziomu rozwoju infrastruktury*, Wydawnictwo IRWiR PAN, Warszawa 1999.
- Duczkowska-Małysz K., *Rolnictwo, wieś, państwo. Wokół interwencji państwa w sferę wsi i rolnictwa*, PWN, Warszawa 1998.
- Filipiak B., Kogut M., Szewczuk A., Ziolo M., *Rozwój lokalny i regionalny. Uwarunkowania, finanse procedury*, Fundacja na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005.
- Klasik A., *Analiza konkurencyjności i strategii konkurencyjne miast*, w: *Konkurencyjność miast i regionów Polski południowo-zachodniej*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 821, Wrocław 1999.
- Kołodziejczyk D., *Spoleczne aspekty gospodarowania na obszarach problemowych*, w: *Regionalne uwarunkowania ekonomicznego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich*, t. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2003,
- Markowski T., *Wspieranie wzrostu konkurencyjności w polityce rozwoju regionalnego*, w: *Strategiczne wyzwania dla polityki rozwoju regionalnego Polski*, Wydawnictwo Friedrich Ebert Stiftung, Warszawa 1996.

- Narodowy Plan Rozwoju 2007–2013*, Warszawa 2005.
- Parysek J., *Rola samorządu terytorialnego w rozwoju lokalnym*, w: *Rozwój lokalny: Zagospodarowanie przestrzenne i nisze atrakcyjności gospodarczej*, red. J. Parysek, Studia KPZK PAN, t. CIV, Warszawa 1995.
- Pięćek B., *Wpływ infrastruktury na warunki życia ludności wiejskiej i procesy demograficzne*, w: *Wieś i rolnictwo na przełomie wieków*, red. I. Bukraba-Rylska, A. Rosner, Wydawnictwo IRWiR PAN, Warszawa 2001.
- Pomianek I.M., *Infrastrukturalne uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości w gminach wiejskich województwa warmińsko-mazurskiego*, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu 2005, t. VII, z. 4.
- Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich. W stronę wsi wielofunkcyjnej*, red. K. Duczowska-Małysz, IRWiR PAN, Warszawa 1993.
- Przygocki Z., *Procesy terytorializacji przedsiębiorstw – poszukiwanie zasobów specyficznych w regionie łódzkim*, w: *Przedsiębiorczy i konkurencyjny region w teorii i polityce rozwoju regionalnego*, red. A. Klasik, Biuletyn KPZK nr 218, Warszawa 2005.
- Raport o rozwoju i polityce regionalnej*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Koordynacji Programów Regionalnych, Warszawa 2007.
- Mouqué D., *Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and Development of the Regions of the European Union, SEC (99) 66 final*, Komisja Unii Europejskiej, Bruksela–Luksemburg 1999.
- Spoleczno-ekonomiczne uwarunkowania i możliwości wielofunkcyjnego rozwoju wsi w Polsce*, red. A. Rosner, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 1997.
- Stawasz D., *Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania rozwoju regionu – teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2004.
- Szlachta J., *Główne problemy polityki rozwoju regionalnego Polski na przełomie XX i XXI wieku*, w: *Strategiczne wyzwania dla polityki rozwoju regionalnego Polski*, Wydawnictwo Friedrich Ebert Stiftung, Warszawa 1996.
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa, DzU 1998, nr 91, poz. 576, art. 11, ust. 1, pkt 3.
- Wysocka E., *Teoretyczne podstawy konkurencyjności w planowaniu przestrzennym*, IGPiK, Warszawa 2001.
- Zarębski M., *Bariery i możliwości wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich (na przykładzie regionu konińskiego)*, UMK, Toruń 2002.

IMPACT OF THE USE OF EU FUNDS FOR INCREASING COMMUNITIES COMPETITIVENESS

Summary

The article presents the influence of the use of EU funds on the competitiveness of communities. To achieve the objective of the article the author has made analysis of the literature, data of the Local Data Bank of Central Statistical Office, data from Marshal Office regarding usage of EU funds in the period 2004–2006, and the part of a wider research covering the effects of the use of EU funds for sustainable development of rural areas in the Zachodniopomorskie region.

The analysis have showed that undoubtedly, the implementation of infrastructure investments based on external sources of funding, including EU structural funds, is essential for the competitiveness of communities. The communities are using EU funds for development of local infrastructure, including construction of roads, sewers, waterworks or public facilities such as: sports, cultural, recreational, community centers and playgrounds. The communities often implement infrastructure projects, treating them as a priority and having the greatest importance for the comprehensive development

What more, communities use the obtained funds for the development of both „hard” technical infrastructure investment and „soft” related to culture, tourism and sport. Used as financial resources increase the standard of living and working conditions of its residents, increase the attractiveness of a tourist and investment area, affect the maintenance of landscape values and natural needs of social and cultural development of community identity and heritage conservation.

Translated by Anna Katola

Keywords: sustainable development, European Union funds, local development

